

KERTINĖ PARAŠTĖ

Amerikos liberalai ir Lietuvos laisvė

„Laisvė“ yra kertinis terminas liberalizmo filosofijoje; Lietuvos kova už laisvę tesilaikė vėsaus pritarimo iš daugelio Amerikos liberalų. Kaip galima paaiškinti šį prieštaravimą, kuris tebėra mįslė daugeliui lietuvių?

Norint šią mįslę išlūškinti, reikia keliauti per modernią Amerikos politinę ir visuomeninę istoriją. Pavyzdžiui, liberalų požiūris į Baltijos tautų nepriklausomybę yra glaudžiai susijęs su buvusios Sovietų Sąjungos įvaizdžiu Amerikos liberali-
nėje inteligentijoje. Nors tie liberalai dėl daug ko nesutaria, juos vienija optimizmas – tikėjimas nuolatine pažanga. Ir todėl nemažai jų pasidavė iliuzijai, kad komunistinė revoliucija, nepaisant jos „klaidų“ ir „nukrypimų“, buvo „pažangos“ veiksnys.

Kai kuriuos amerikiečių liberalus suklaidino sovietinio komunizmo žodynas, pasisavinęs daugelį liberalizmo ir apšvietos filosofijos terminų: „humanizmas“, „lygybė“ ir pačią „pažangą“. Kai 19-ame šimtmetyje liberalai ir nacionalistai dažnai buvo sąjungininkais, „nacionalizmo“ sąvoka moderniojo Amerikos liberalizmo žodyne igavo neigiamą atspalvį.

Todėl lietuviams, nors iš pažiūros ir teisūs, ne vienas liberalus atstovavo tą jau „atgyvenusį nacionalizmą“; sovietinė imperija, nors ir atgrasi, vien dėl savo daugiatautiškumo buvo automatiškai priskirta pažangesnėms jėgoms.

Pastaraisiais mėnesiais, iš amerikiečio profesoriaus Arthur Schlesinger lūpu, pasigirdo dar viena svarbi Amerikos liberalų nusistatymo priežastis. Jo nuomonė verta ypatingo dėmesio, nes Schlesinger ne tikrai įtakingas autorius, istorikas, bet ir vienas vadovaujančių liberalų intelektualų bei politikų. Kaip prezidento John F. Kennedy patarėjas, jis nemažai paveikė Baltuosius rūmus.

Amerikos spaudoje pasirodžiusioje straipsnių serijoje ir neseniai išėjusioje knygoje Schlesinger perspėja apie nepaprastus tautų apsisprendimo ir „nacionalizmo“ pavojus. Laisvas apsisprendimas, anot jo,

yra „geras dalykas“, bet, jo griežtai neapribojus, veda prie susinaikinimo ir „žiaurais smurto“. Tą ribą peržengus, ima siausti suirutė ir chaosas. „Jei Armenija nepriklausoma“, klausia Schlesinger, „kodėl ne Katalonija? Jei lietuviams gali laisvai apsiprėti, kodėl ne Korsika? Bretanija? Valonija? Jersey sala? Skotija? Kvebekas?“

Todėl Sovietų Sąjungos žlugimas Schlesinger'io nedžiugina. Jis tvirtina, jog vadinamasis „tribalizmas“ – genčių ir tautybių nesantaika vienos valstybės ribose – virštas tarptautinėje politikos AIDS epidemija.

Kodėl Schlesinger taip karštai smerkia tautų išsilaisvinimo judėjimus? Iš jo straipsnių serijos paaiškėja, jog jam ypatingą rūpestį kelia Amerikoje plintantis „multikultūralizmas“ – juodųjų, azijiečių, indėnų, meksikiečių ir kitų iššūkis šalies politinei vadovybei ir tradicinei Amerikos civilizacijai. Tos vis gausėjančios „mažumos“ atmeta ankstesnę Amerikos visuomenės modelį, paremtą anglosaksų ir aplamai Europos kultūra, ir atsisako keisti savo kalbas, tradicijas, gyvenimo būdą – savanoriškai tirpti tautų tirpymo katilė, kaip ankstesniosios Amerikos imigrantų kartos. Sovietų Sąjungos ir Jugoslavijos subyrėjimas Schlesinger'ui kelia baime, kad toksai likimas gresia ir Jungtinėms Amerikos Valstybėms.

O toji baimė – labai blogas patarėjas liberalių įsitikinimų žmogus. Ji pagimdo liūdnuosius prieštaravimus, kurie kartais atspindi ir oficialioje Amerikos politikoje. Taip kai kurie liberalizmo, laisvės filosofijos, pasekėjai, užuot džiaugęsi laisvės pergale Vidurio bei Rytų Europoje, aprauda imperijų ir dirbtinių daugiataučių valstybių žlugimą. Taip iš apšvietos amžiaus paveldėti vienos žmonių ir vieno racionaliai tvarkomo pasaulio idealai iškreipsta į vienodinimo aistrą, įvairybės baimę ir imperijų teisinimą.

Jauna Lietuvos liberalų partija jau daro įnašą į nepriklausomos šalies politinį pokalbį. Ar ne laikas šiai partijai imti vystyti dialogą ir su Amerikos

Nepriklausomybės švenčių nuotaikomis

VYTAUTAS VOLERTAS

Reakcijų grandinė

Dar tik prieš dvejus trejus metus, minint Vasario 16-ąją, žiūrėdavome nepritariančiai, jei ta proga būdavo pasilinksminama. Šiandien jau dera šaukiam linksmintis. Juk štai sulaukėme Kovo 11-osios, kuri pirmą kartą Nepriklausomybės šventei gražino prieš pusimtį metų komunistų nuplėštą originalų džiaugsmingumo bruožą. Lietuviai vėl išsi-
veržė švieson iš vergams skirto politinio požemio, kuriame ilgai kentė fizines ir dvasines spazmas.

Visą devynioliktą amžių lietuvių tauta silpo carų slėgty, artėdama prie istorinės praeitin vedančių laiptų. Europos kultūrininkai puolė išsaugoti mūsų tautosaką ir kalbą, kad ateity turėtų medžiagos disertacijoms ir straipsniams apie išmirusius keistus žmones. Bet įvirto dvidešimties amžius. Mums jis tapo lyg politiniu katilu, lyg chemijos reakcijų grandine. Jo pradžioje, 1918 m. vasario 16 d., dar siaučiant Pirmojo pasaulinio karo chaosui, įvyko pirmasis sprogimas, paskleidęs laisvės entuziazmą. Be šios pradinės kibirkštės šiandien lietuviškai niekas nekaltėtų.

Dvidešimties amžius savo istorinės chemijos reakcijoje lietuvių tautą mankštino ir lamdė, ją skatindamas ir teriodamas. Trumpas laisvės laikotarpis, tasai pavasarinis gyvastingumas; karas ir okupacijos; politinė Lietuvos miškų drama; Sibiras ir iš kapų paviršium išalo keliami mūsų žmonių kaulai; pagaliau vėliausioji reakcijos fazė, 1990 m. kovo 11 d., prie kurios atvedė pirmoji kibirkštis, 1918 metų vasario 16-a. Paskučiausias sprogimas nustebino pasaulį, padarė kitus baltiečius, paskatino armenus, ukrainiečius, gruzinus ir suardė Sovietų Sąjungą. Kartais vertingai, kartais tuščiai didžiavesi ir šiuo, ir tuo, šiandien teisėtai esame ant paaugstinimo lyg olimpiadoje laimėtojai. Juk Lietuva dvidešimtojo amžiaus gale pasuko viso pasaulio istoriją žmoniškumo kryptimi.

Praeities proza ir šventės reļefas

Kelionė iki dabarties buvo klaidi ir siaubinga. Devynioliktame

* Autoriaus šiek tiek sutrumpintas tekstas paskaitos, skaitytos Lietuvių centre, Lemont, Illinois, kovo 8 dieną Korp! Neo-Lithuania surengtame Kovo Vienuoliktojos minėjime.

liberalais – tikinti juos, kad tautos meilė ir tautų išsilaisvinimą įmanoma suderinti su liberalizmo idealais?

amžių lietuvių tauta slankiojo su knygnešiu maišais tarp Muravjovo kartuvių, jose pasibaisėtinai mirčiai palikusi savo žmonių, kitus bejėgiškai išlydėjusi jau tada carų atvertan Sibiran. Kokia ironija – tų Lietuvą mylėjusių, Sibire mirusių knygnešių ar sukilėlių kai kurie palikuonys tapo aršūs komunizmo propagandistai, o keli net NKVD ir KGB generolų laipsniais atvyko savo kilmės žemėn fiziškai sunaikinti tautą, kurioje slepiasi jų šakny.

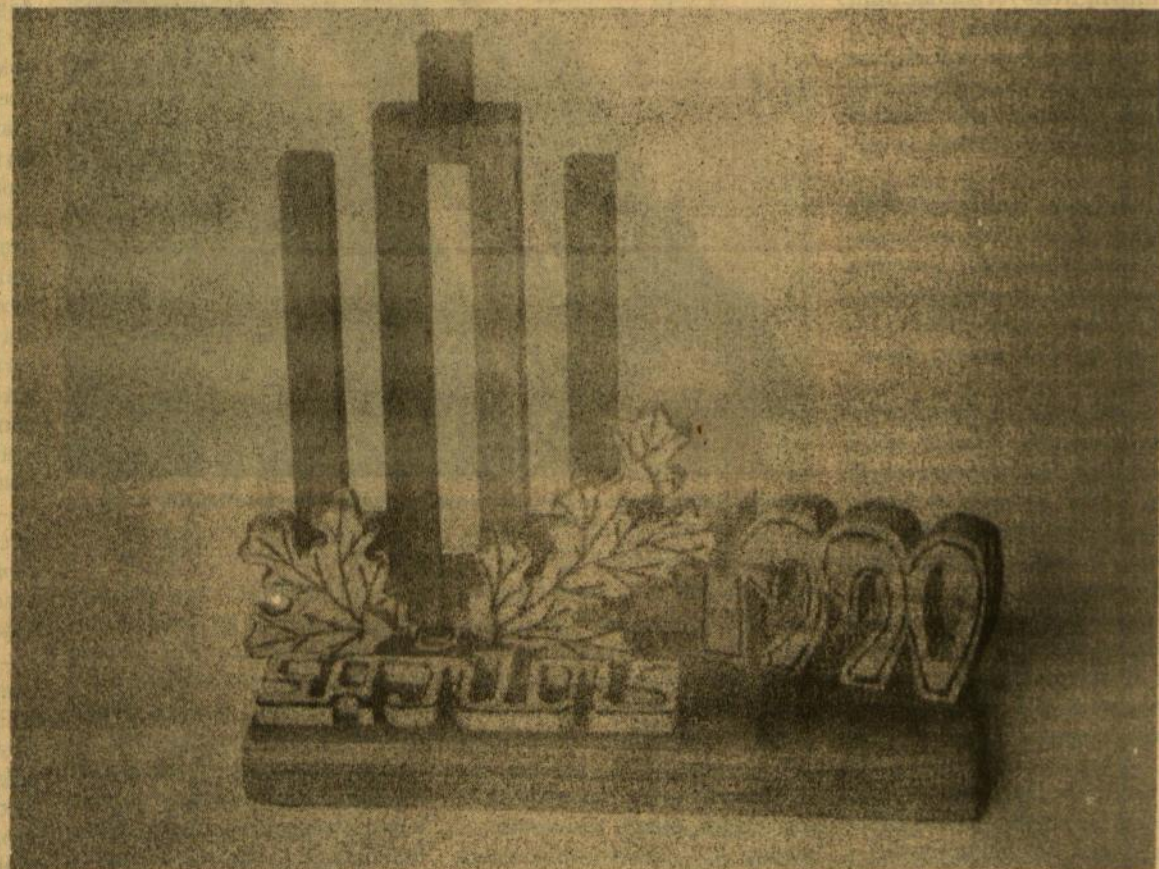
Ar komunistinė okupacija nebuvo bepročių siautėjimas? Griauti ūkius, keisti miestų, kaimų, gatvių vardus, deginti knygas; naikinti paveikslus, skulptūras; už politinius įsitikinimus plakti, svilinti, badyti, šaudyti žmones; pajaukti lavonus; gyvuosius tremti į baisaus šalčio kraštą ir palikti begalinėje plynėje mirčiai... Kas taip drįsta elgtis, jei ne bepročiai? Ir kas ginčys, kad taip nebuvo? Komunizmas rėmusieji, nesvarbu, ar jie būtų lietuviams, ar kitokių kilmės bei religijų atstovai, pasaulio akyse visiems laikams liks iškrypėliai. Būtų gerai, jei šio siaubo vykdytojais amžinai kur nors dingtu, kad mums nereikėtų erzintis, juos netyčiomis sutikus.

Visi šie baisūs randai mums yra žinomi. Vieniems juos atidengė istorija ir mokyklos, kitiems sielose ar net kūnuose įrėžė pats gyvenimas. Tad gal reikėjo vengti banalumo ir šios praeities prozos netempti į paviršių. Bet tada pakankamai neišryškėtų Kovo 11-osios reļefas. Skausmo, ryžto ir kantrių siekių fonas pabrėžia tautos ir jos švenčių bruožus.

Antroji banalybė, taip pat šiam pokalbiui nesuteikianti jokio blizgesio, tai tikrovės pripažinimas, kad nei Vasario 16-oji, nei Kovo 11-oji nėra veltui lemties dovano-
tos datos. Ir mūsų jau beveik pamiršti knygnešiai, ir partizanai, ir kolūkiečiai bjaurėjimasis okupantu, ir jauno Lietuvos inteligento rezistencija, ir Sibiro tremtinio ištvėrmė – tai slaptieji ginklai, ardė ir carų, ir Bloigio imperijas. Ankstyvosios ir vėlyvosios išievių draugijos, draugijėlės, parapijos, klubai, renginiai, „piknikai“, gegužinės, dažnai pašaipiai nužvelgtos, kaupėsi vienon jėgon. Prisiėdėjo kiekvienas žmogus, dirbęs ar finansškai aukojęs. Okupacijas palengva ardė ir suėjimuose bilietus tikrinę vyrai ar jaunuoliai, ir virtuvėse prakaitavusios moterys. Išievių, neskaitant Maskvos papirkusių senosios imigracijos komunistų, ėjo viena kryptimi į vieną tikslą.

Išievių ir tautos santykiai

Savo dideliame džiaugsmo apgailėstaujame, kad komunizmas sunkiai sužalojo Lietuvos žmonių tarpusavio santykius ir net jų sąžines. Objektivus – bent man taip atrodo – palyginimas kalba, kad išievių savo darbuose buvo ir yra žymiai kultūringesnė. Tiek demagogijos, tiek juodinimos mūsų tarpe nėra ir mes taip neišvairtome visuomeninių resursų,

Chicago's skautų kūryba jų šiemetinėje tradicinėje Kaziuko mugėje, kuri vyko sekmadienį, kovo 1 dieną, Jaunimo centre.

Jono Tamulionio nuotrauka

kaip daroma Lietuvoje. Šios pastabos jokiū būdu nėra nusivylimas, tačiau esu susidarius tokią nuomonę. Išievių Lietuvai dar yra ir bus labai reikalinga. Tasa reikalingumas, pasirodo, yra kitokio pobūdžio, negu mes spėliojame. Mūsų turtai, pinigai, finansinės aukos, palikimai gali padėti tik artimesiems. Valstybinu mastu tai yra lyg nuo medžių atspalaidavę atskiri rasos lašai sausai žemei. Mažai vertinu ir galimą išievių pagalbą mokslo žiniomis ar technika. Lietuvoje akademinėse srityse išmanoma gana daug, o iš-

tiesų fabrikų su moderniomis mašinomis mes nepastatysime. Išievių dar ilgoką laikotarpį bus svarbus vienetas, koreguojąs tautoje komunizmo suardytą balansą. Iš mūsų į ten turėtų nueiti vakarietiškas galvojimas politikoje, atskirų religijų ir tikinčiųjų bei netikintųjų piliečių santykiuose, gali ateiti kūryboje, ekonomijoje. Gali ateiti ir perspėjimai, kad tauta nemėgdžiotų Vakaruose įsimetusį blygbių bei puvimo, kad negarbinėtų smit'ų, kenedžių, johnson'ų, tyson'ų.

Kad išievių pajėgtų tautai

suteikti šią labai svarbią pagalbą, ji pati turi likti gyva ir neišprotėti dabartinio džiaugsmo, Lietuvai nepriklausomybę atgavus, veikiamo ir gal net migdoma.

Pakampių vaiduokliai

Džiaugiamės Lietuvos laisve, tačiau tamsiose pakampėse matome slampinėjančius ir gasdinančius vaiduoklius. Tai nepalankios situacijos ir pikti žmonės. Sunkiausia normali gyvenimo tėkmė, sulaužyta moralė, prarasta nuosavybės sąvoka. Tokia aplinka šiandieninėje Lietuvoje yra tarsi spąstų raizgynė, neleidžianti išibėgėti.

Kaip gražinti žemę ir kitokį nekilnojamąjį turtą, kai jau pasikeitė kelios gyventojų kartos? Kaip nevogti, jei vagystė buvo normali gyvenimo eiga? Kodėl keliasdešimt tūkstančių kainavusios žemės ūkio mašinos nepasukti – oficialiai tariant, neparduoti – už kelis šimtus, kad pirkėjas ir parduodas kolchozo pirmininkas galėtų pasidalinti pelnu?

Buvę komunistai redaktoriai Vilniuje užgrobinėjo pastatus ir spaustuves, skelbė streik ir užsieniui begėdiškai skundė atbundantį savo kraštą. Juk komunisto kolchozo pirmininko, komunisto redaktoriaus, komunisto fabriko direktoriaus vienintelis ir pagrindinis tikslas yra atsigavusios valstybės sunaikinimas ir jos vėl pabrūkimas po rusiško marksizmo skvernu. Tai čia tie vaiduokliai, prie kurių jungiasi ir paprasti gobšuliai bei pavyduoliai. Komunizmo ideologija tarsi atliko tautos sąmonėje chirurgiją, toje sąmonėje įsodinusį kažkokias kapsules, spinduliuojančias gobšumą su pavydu, nepasitikėjimą su neapykanta, nekantrumą su nervingumu.

Ši chirurgija gal paveikė ir pilietybės įstatymą, pagal kurį išievių yra vien nubyrėję ir nere-

Chicago's skautų kūryba šiemetinėje Kaziuko mugėje, vykusi kovo 1 dieną Jaunimo centre.

Jono Tamulionio nuotrauka

(Nukelta į 3 psl.)

Šiame numeryje:

- Lietuva liberalų akimis • Nepriklausomybės šventės • Pokalbis su Vytauto Didžiojo universiteto Kaune rektorium Algirdu Avizieniu • Romanas apie partizanų ir Sibiro tremtinys • „Himnas džiaugsmui (laisvei)“ • Roko Zubovo pianino rečitalis Chicago'je • Povilas Tamulionis apie savo medžio drožinius • Nuomonės ir pastabos

Vytauto Didžiojo universitetui 70 metų

Pokalbis su universiteto rektorium Algirdu Avižieniu

Balandžio 28 dieną bus jau treji metai, kai bendromis tėvynėje ir už jos ribų gyvenančios Lietuvos šviesuomenės pastangomis buvo nutarta atkurti Vytauto Didžiojo universitetą. Universiteto atkūrimo aktas buvo paskelbtas 1989 metų pavasarį Kaune įvykusioje konferencijoje. Antri metai, kai tokiu nelengvu Lietuvai laikotarpiu Vytauto Didžiojo universiteto vadovauja University of California (UCLA) profesorius Algirdas Avižienis, o šių metų Vasario 16 dieną sueina 70 metų nuo tos dienos, kai Kaune iškilmingai buvo įsteigtas Lietuvos universitetas, 1930 metais pavadintas Vytauto Didžiojo vardu.

Nedideliame, jaukiame rektoriaus bute, Vlodo Putvinskio gatvėje, visai netoli nuo Centrinio universiteto rūmų, ramia ryto valandą kalbamės apie Vytauto Didžiojo universiteto praeitį, dabartį, ateitį.

— Gerbiamas Rektoriau, visiems lietuviams Vasario 16-oji yra pati didžiausia ir brangiausia šventė. Tačiau universiteto šeimos nariams ši šventė dviguba. Juk tai kartu ir Lietuvos universiteto įkūrimo data.

— Nepriklausoma Lietuvos valstybė, atgimusi 1918 m. vasario 16 d., ir Lietuvos universitetas, kilęs iš Aukštųjų kursų Kaune, įkurtas 1922 m. vasario 16 d., — tai neatskiriamos Lietuvos kultūrinio ir intelektualinio gyvenimo centru. Pirmasis rektorius Jonas Šimkus, garbės profesoriai Jonas Basanavičius, Jonas Jablonskis ir Aleksandras Dambrauskas-Jakstas, pirmieji dekanai Jonas Mačiulis-Maironis, Augustinas Voldemaras, Petras Leonas, Zigmas Žemaitis, Petras Avižonis, Pranas Jodelė ir Mykolas Biržiška (pastarieji trys vėliau tapo rektoriais) ir daug kitų universiteto profesorių — tai ne tik akademinės veiklos, bet ir visos nepriklausomos Lietuvos kultūrinio ir visuomeninio gyvenimo žvaigždės.

— Vytauto Didžiojo universiteto atkūrimas — tai vienas iš didžiausių ir prasmingiausių Nepriklausomybės atstatymui padariusių Lietuvos darbų. Šių trejų metų laikotarpiu Jūs buvotė bene arčiausiai prie nelengvo universiteto atkūrimo ir pirmųjų žingsnių proceso eigos. Kokius labiausiai išimintinus momentus galėtumėte paminėti?

— Laikas bėga labai sparčiai, ir įvykių, tampančių istorija, vis daugiau ir daugiau. Žinoma, niekada neužsimirš 1989 metų balandžio 28 dieną, kai su atgimtančia Lietuva nutarėme atkurti ir Vytauto Didžiojo universitetą. Tolesni universiteto atkūrimo įvykiai klostėsi stulbinančiai greitai. Štai keletas jų: 1989 metų liepos 4 dieną Lietuvos TSR Aukščiausioji Taryba priima nutarimą, juridiskai įteisinanti universiteto atkūrimą, liepos 6 dieną prasideda stojamieji egzaminai į Humanitarinių mokslų, Ekonomikos, Tikslųjų mokslų fakultetus, o rugsėjo 1 dieną jau prasidėjo studijų metai.

Atmintyje lieka ir dvi 1990 metų datos. Gegužės 24 dieną Senato posėdyje, vykusiame Kaune ir Čikagoje, buvau išrinktas universiteto rektoriumi, o rugsėjo 3 dieną įvyko iškilminga rektoriaus inauguracija, ir pradėjo antruosius studijų metus.

— Tamsta Rektoriau, atkuriant universitetą, neretai buvo girdimi balsai: ar reikalingas Lietuvai dar vienas universitetas? Juk turime tokią seną ir garbingą, Vilniuje iškilmingai.

— Mano nuomone, Lietuvai

Vytauto Didžiojo universiteto Kaune rektorius profesorius Algirdas Avižienis.

būtina turėti bent du universitetus, nors, žinoma, gali būti ir daugiau. Vienas universitetas valstybėje veda prie monopolio, kuris akademinėje srityje yra ypač žalingas. Gyva konkurencija tarp universitetų yra pagrindas, leidžiantis tobulėti. Aš tikiu, kad sustiprėjęs mūsų universitetas skatins ir Vilniaus universitetą dar tobulėti. Turėtume kažką panašaus, kaip Harvard ir Yale universitetų varžybas JAV ar Cambridge ir Oxford universitetų konkurenciją Anglijoje. Tai pats didžiausias mano noras, kurį stengsiuosi įgyvendinti ateityje.

— Žinoma, kad istorija labai svarbi ir ją žinoti būtina. Tačiau labai svarbi ir dabartis. Todėl noriu Jūsų mintį nukreipti į aktualiausias universiteto dabarties problemas.

— Universitetas sparčiai auga, ir kasdien vis opesnė darosi ši „augimo“ problema. Šiuo metu aštuoniuose fakultetuose — Biologijos, Ekonomikos ir vadybos, Fizikos ir matematikos, Humanitarinių mokslų, Informatikos, Menų, Socialinių mokslų, Teolo-

gijos ir filosofijos — pagrindinėse studijose mokslo išminties siekia apie 960 studentų. Per pirmuosius dvejus metus studentai privalo išklaupti bendrą fundamentinių studijų programą, turinčią tautinį ir humanitarinį atspalvį. Anglų kalba yra privaloma visiems studentams, ji studijuojama 6 valandas per savaitę, kol studentas išlaiko kvalifikacinį egzaminą. Kiekvienas studentas pirmame kurse susipažįsta su informatika, personaliniu kompiuteriu.

— Ši vasario mėnesį darbą pradėjo pirmoji atkurto universiteto daktarantų grupė. Į ją įstojo apie 70 žmonių, kurie studijuos antropologiją, baltų kalbotyrą, istoriją, literatūros mokslą, fiziką, informatiką, matematiką ir jos metodų taikymą, molekulinę biologiją, biofiziką, biotechnologiją. Šiuo metu ruošiamos daktarantūros programos archeologijoje, socialiniuose moksluose, ekonomikoje ir vadyboje. Ateityje bus priimama į teises, menotyros ir filosofijos aukštąsias studijas. Daktarantūros studijos, kurios truks iki penkerių metų, organizuojamos kartu su kitais Lietuvos mokslo institutais.

— Dabar Lietuvai nelengvi laikai. Kaip Respublikos vyriausybė remia atsikuriantį Vytauto Didžiojo universitetą, ar patenkinami jo poreikiai?

— Pirmaisiais atkurto universiteto gyvenimo metais didelė dalis jo naudojamų lėšų buvo gauta dovanomis. Universitetui aukojo žmonės, aukštosios mokyklos, privati asmenys. Po nepriklausomybės atkūrimo Vytauto Didžiojo universitetas pradėjo gauti iš Lietuvos vyriausybės pilną paramą — biudžetą apmoka Lietuvos vyriausybė. Mes suprantame, kad finansinė Respublikos padėtis yra sunki, todėl labai vertiname mums teikiamą paramą.

— Atkurtas Vytauto Didžiojo universitetas — tai bendras tėvynėje ir už jos ribų gyvenančių lietuvių tvarynis. Ką galėtumėte pasakyti apie išėvijoj teikiamą universitetui pagalbą?

— O taip, mes labai dėkingi mūsų išėvijoj lietuviams, kurių pagalba universitetui tokia didelė ir vertinga. Nuolat į universiteto biblioteką plaukia knygų siuntos. Jos nepalyginamai didesnės už siunčiamas į kitas Lietuvos aukštąsias mokyklas. Dėkingi esame už Jungtinių Valstijų ir Kanados lietuvių suaukotas lėšas, kurios taip reikalingos šiais didžiulės rublio infliacijos laikais.

— Neseniai mes kreipėmės į Lietuvų Fondą Čikagoje su detaliu pasiūlymu, prašydami, kad skirtų universitetui atkūrimui vieną milijoną dolerių.

— Tai dideli pinigai, ypač bandant juos lyginti su šiuo metu Lie-

tuvoje cirkuliuojančia rubline valiuta. Pakomentuokite, kam būtų skirta ši suma?

— Nemanau, kad tai nerealistiškas prašymas, nes, pavyzdžiui, panašus JAV armėnų fondas naujo „American University of Armenia“ steigimui vien pirmiesiems dvejims metams skyrė 1,700,000 dolerių — o jie pradeda tik su šimtu studentu.

— Žinoma, visos sumos gal ir negausime. Bet gavę ir jos dalį, panaudotume ją tokiems penkiems tikslams. Pirmasis — modernios, elektroniniai principais pagrįstos bibliotekos įkūrimas. Antrasis tikslas — tai lituanistikos, lietuvių etninės kultūros tyrimo centro, kurį aprūpintume moderniausiomis pasaulyje priemonėmis, įkūrimas. Trečiasis reikalas, kurį pateikiu Lietuvų Fondui, yra universiteto leidyklos ir spaustuvių įkūrimas. Ketvirtas labai svarbus universitetui klausimas — svečių namų statyba. Jau turime sklypą Vlodo Putvinskio gatvėje, visai netoli Karo muziejaus ir puikų konkurso keliu paruoštą pastato projektą. Ir penktas tikslas — pirmųjų universiteto rūmų, kuriuos šiuo metu valdo Kauno technologijos universitetas (rūmai Mickevičiaus ir Donelaičio gatvių sankryžoje), restauracija.

— Gerbiamas Rektoriau, taip jau išėjo, kad kalba nukrypo į tokius nelengvus kasdiniškus Jūsų ir universiteto rūpesčius. Tačiau už kelių dienų šventiniai Lietuvos universiteto įkūrimo jubiliejaus renginiai. Tad gal nusikaidrinkime mūsų pokalbį šviesesnėmis universiteto šventės spalvomis.

— Vasario 9-ąją švenčiamas universiteto įkūrimo septyniąsiasdešimties metų jubiliejus. Švenčiama savaite anksčiau negu Vasario 16-oji, nes nenorėta sutapatinti šių dviejų didelių ir svarbių švenčių. Iškilmingo minėjimo metu įteikiama garbės daktaro diplomai ir medaliai Aukščiausiosios Tarybos pirmininkui profesorui Vytautui Landsbergiui ir Lietuvos ambasadoriui JAV Stasiui Lozoraičiui. Garbės daktaro vardą pripažinimas šioms iškilmiams Lietuvos vyrams — tai didelės ir prasmingos jų veiklos pagerbimas. Karo muziejyje atidaroama universiteto jubiliejiui skirta paroda. Malonu pažymėti, kad jau organizuoti padėjo ir nemažas būrys universiteto absolventų, tiek gyvenančių Lietuvoje, tiek už jos ribų. Noriu čia, sveikindamas juos su universiteto jubiliejumi, tarti padėkos žodį už tai.

— Vasario 9 dienos renginiai — tai tik dalis universiteto jubiliejiui skirtų būdų. Papasakokite ir apie kitus, kurie vyks šiais metais.

— Tarp šių renginių pirmiausia noriu išskirti gegužės 28-31 dienomis Kaune įvyksiančią konferenciją, skirtą Lietuvos, vėliau Vytauto Didžiojo ir Kauno universiteto istorijai apžvelgti ir lietuvių katalikų mokslo akademijos 70 metų sukakčiai paminėti. Konferenciją ruošia Vytauto Didžiojo universitetas ir lietuvių katalikų mokslo akademija. Čia universiteto garbės daktaro diplomai ir medaliai bus įteikti poetui profesorui Czesław Miłosz ir profesorui Antanui Liuimai, SJ.

Noriu kreiptis į visus Lietuvos Vytauto Didžiojo universiteto absolventus, kviesdamas juos tas puikias, sodų žydėjimu papuoštas gegužės dienas praleisti šios konferencijos dalyvių tarpe.

— Gerbiamas Rektoriau, bendraujant su Jumis, laikrodžio rodyklė sukasi labai greitai. Per šią valandą pavyko atsakyti tik į mažesnę dalį galimų ir įdomių klausimų. Labai ačiū Jums. Telaimina Jus Dievas prasingiems ir nelengviems universiteto darbams.

Jonas Čepinskis
Vytauto Didžiojo universiteto docentas

LIETUVOS UNIVERSITETAS
UNIVERSITAS LITUANIAE
UNIVERSITY OF LITHUANIA

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS
UNIVERSITAS VYTAUTI MAGNI
VYTAUTAS MAGNUS UNIVERSITY

KAUNO UNIVERSITETAS
UNIVERSITAS KAUNENSIS
UNIVERSITY OF KAUNAS

1922 - 1992

Vytauto Didžiojo universiteto Kaune 70-ties metų sukakties minėjimo renginių programos viršelis.

Mokslo stipendijos studentams Lietuvoje

Atgavus Lietuvai nepriklausomybę, vyksta pertvarkymas Lietuvos aukštųjų mokyklų. Ten paruošti specialistai, mokslininkai ir diplomatai su aukšto lygio išsilavinimu sudarys pagrindinį branduolį Lietuvos intelektualo, kuris suvaidins svarbų vaidmenį, atkuriant demokratiją ir išvedant Lietuvą iš dabartinės ekonominės krizės. Lietuvos aukštųjų mokyklų vienas iš svarbių tikslų yra pritraukti gabiausias Lietuvos studentus siekti aukštesnių mokslo laipsnių. Šiuolaikinės studentų stipendijos yra gan žemos, iš kurių nėra galimybės pragyventi. Tai daugiausia sudaro sunkumų vyresnio amžiaus studentams, siekiantiems magistro ar daktaro laipsnių — daugumas yra vedę ir išlaiko šeimas. Versluose, prekyboje ir įvairiuose juodosios rinkos posūkiuose dabartinis uždarbis yra aukštas ir daug gabiausių jaunuolių pasuka šia laikina linkme.

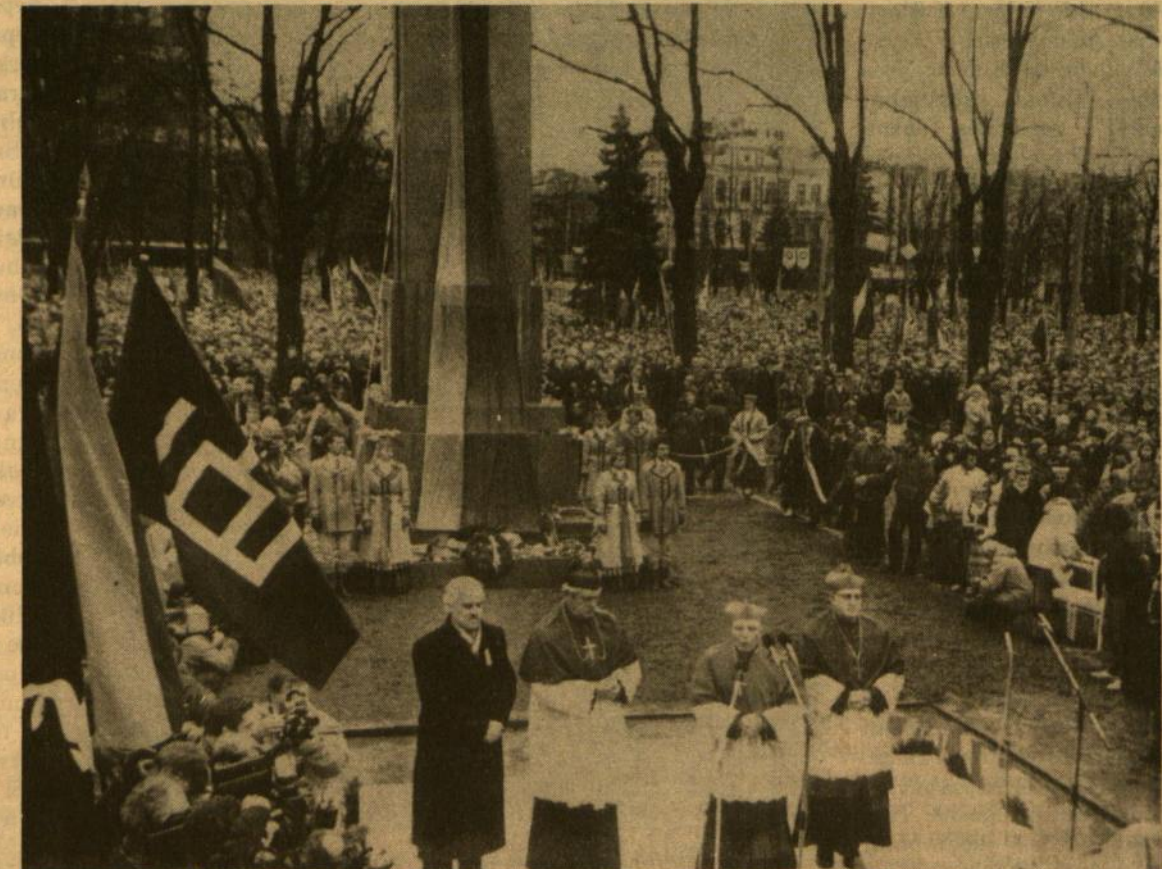
Lietuviai, gyvenantys už Lietuvos ribų, gali suteikti reikiamą finansinę paramą studentams ir drauge prisidėti prie aukšto mokslo vystymo Lietuvoje. Pagrindinis tikslas yra įkurti savo ar kitoje mėgiamoje mokslo srityje tiesioginę stipendiją aspirantams, siekiantiems magistro

ar daktaro laipsnio. Piniginė suma šios stipendijos vieneriems metams turėtų būti apie 150-200 dolerių. Tai yra gan maža suma, bet ji pilnai vienerius metus padengtų visas studento dabartinio pragyvenimo ir mokslo išlaidas. Stipendija įkuriama pagal jūsų pateiktą pavadinimą, mokslo sritį ar specialybę. Universiteto išrinktas komitetas paskirs Jūsų stipendiją vienam iš gabiausių studentų, norinčių siekti magistro ar daktaro laipsnių. Jums bus pateikta studento/ės pavardė ir kiti duomenys, liečiantys Jūsų stipendiją.

Pateikto stipendijų modelio įsteigimas yra numatytas keturiuose universitetuose: Kauno Technologijos universitetas, Vilniaus universitetas, Vilniaus Technikos universitetas, Vytauto Didžiojo universitetas Kaune.

Lietuvos studentams tiesioginių stipendijų koordinacijai ir finansų pravedimui į Lietuvos universitetus atliks dr. Rimas Vaičiaitis, Columbia universiteto New York'e profesorius.

Professor Rimas Vaičiaitis
14 Mallard Drive
West Nyack, New York 10994
Tel. diena: 212-854-2396
vakara: 914-634-8923

Kaune, švenčiant Vasario šešioliktoją 1989 metais, Laisvės paminklo atidengimo iškilmėse kalba Kauno arkivyskupas Aleksandro Juozapaitis nuotrauka

Vasario šešioliktosios iškilmėse Kaune 1989 metais prie naujai atidengto Laisvės paminklo gyvieji Lietuvos nepriklausomybės kovų (1918-1920 metais) savanoriai-kūrėjai su kardinolu Vincentu Sladkevičium ju tarpe. Aleksandro Juozapaitis nuotrauka

Romualdo Lankausko „Nė vienas nebuvo pagailėtas“

PETRAS MELNIKAS

Romualdas Lankauskas. NĖ VIENAS NEBUVO PAGAILĖTAS. Romanas. Vilnius: Vaga, 1990. 116 puslapių. Tiražas – 50,000.

Gyvi išlikę ištremtieji, grįžę iš Sibiro, nemaža skaudžių prisiminimų yra parašę. Ką nors naujo ar kitaip parašyti, po jų nėra lengva. Romualdas Lankauskas šio tautos holokosto vaizdavimui duoda vieną variantą, įvykių kompoziciją, kuris gal tiktų iš jo ir filmą susukti, savo romane *Nė vienas nebuvo pagailėtas*.

Autorius yra vertęs Ernest Hemingway kūrinį, kiek jų įtakos paveiktas rašė apie įvairius nepatenkintus jaunuolius, džiazininkus, apie herojus arba žemai kritusius, net vargstantį rašytoją, tokiuose kūriniuose, kaip *Džiazo vežimas*, *Netikėtų išsipildymų valanda*, *Šmėkla*, *Ta šalta žiema* ir daugelyje kitų. I tai, kas jo herojams atsitikdavo, ką jie išgyvendavo, autoriaus buvo paties išgyventa, gan smulkiai parodoma. Šiam savo romanui jis pasirinko seniau uždraustą temą – apie Sibiro trėmimus, apie partizanus, „miškinius“.

Lankauskas šiaip buvo įpratęs į lakonišką modernaus žmogaus gyvenimo nuotaikų vaizdavimą. Dabartinė jo pasirinktoji tema labai plati – tai tautai skausmingų įvykių epopėja, ir autorius gal dėl to ją suveda į bent vienos nukentėjusios šeimos narius: senelį, mirusį traukinį, vežantį į Sibirą, tėvą ir motiną, ten mirusius nuo šalčio ir bado. Sūnelis Vytautas, likęs vienas, po to pabėgęs iš Sibiro atgal į Lietuvą ir tampa kompozitorium. Jo brolis Algirdas tuoj po tėvų ištrėmimo slapstėsi, stojo į parti-

Iš ekspedicijos į Igarką 1988 metais surasti ir Lietuvon parvežti Sibiro tremtinių palaikais – nuotraukoje: giedama per apeigas vienoje Sibiro lietuvių kapinėse.

Zacharijaus Putilovo nuotrauka

zanus ir žuvo...

Sibire mirštantis tėvas Vytautėliui nurodo vietą sodyboje, kur paslėpta kažkokia dėžė po medžiu, ir šis, jau suaugęs, tapęs kompozitorium, ją atsikasa. Skaitydamas joje sudėtus laiškus, žiūrėdamas į senas fotografijas, prisimena šeimos narius, brolio laiškus paskaito, prisimena dėdes, kai kuriuos nukentėjusius nuo komunistų. Tema tuo pagilinama, praplečiama, bet ilgiam čia nesustojama.

Gerai sukomponuotas romanas todėl skaitomas tarytum kaip kino scenarijus – su greitai prabėgančiais įvykiais, vaizdeliais, vos vienur kitur sustojant. Lėkia trumpi, skaldyti vaizdeliai (panasiai, kaip Kurt Vonnegut *Mėlynbarzdyje*). Jų skaldymas, atrodo, kyla iš noro plačiau neišsivelti kiekvieną. Net dvasiniai polė-

kiai, lyg režisieriaus užfiksuojami ir taip išvengiama tradicinio romano formos ir tokiai temai charakteringo sentimentalumo.

Sustojama keliose vietose, kai stengiamasi išgyventi į varganą kelią į Sibirą, į partizano dalį, nuobodulį, kartu ir į savotišką partizano egzistencinę baimę nelygioj kovoj, baimę mirti ir išnykti, kartais turint pačiam susisprogdinti. Štai Algirdui iš galvos vis neišėjo išgirsta frazė: „Kaip medžiotojai kad pleškina į bėgantį kiškį...“ Galvojo „Nejaugi žmogaus gyvybė jau spėjo taip baisiai atpigti? Deja, tai buvo labai skaudi, bet nepa-neigiamas tiesa... [..] mirtininkas nebevertino nei savo gyvybės, nei svetimos...“ (p. 80).

Romanas išleistas populiariosios bibliotekos forma, 116 pus-

lapių ilgio, 50,000 tiražu, kad kuo daugiau žmonių galėtų pasiskaityti ir okupantų kolonializmo bei genocido neužmirštų. Idomu, ar šia tema Lankausko romanas bus pirmoji kregždė dabar jau nepriklausomoje Lietuvoje? Romualdas Lankauskas priklauso Lietuvos PEN centrui, jis buvo tik įsteigusio Lietuvos PEN centro pirmasis pirmininkas. Rašytojas gimė 1932 metais Klaipėdoje. Studijavo Vilniaus universitete, dirbo redakcijose, turėjo daug vargo su sąstingio laikų cenzūra, bet išleido dvylika apsakų knygų, romanus *Vidury didelio lauko* (1962), *Tiltas į jūrą* (1963), *Ta šalta žiema* (1972), *Netikėtų išsipildymų valanda* (1975), *Prisiminimai po vidurnakčio* (1977), *Projektas* (1986) ir *Drauge apžvelgta* 1989 m. vasario 4 d.) *Užkeiktas miestas*.

Nepriklausomybės švenčių nuotaikomis

(Atkelta iš 1 psl.)

kalingi tautos trupiniai. Anks tyvasis kai kurios išeivijos šliaužimas į Lietuvą, kompromisuojant su Sovietų Sąjungos saugumu ir politiškai nusileidžiant iki autonominės būklės Lietuvai, neatkreipė tautos dėmesio išeivijai. Jo neatkreipė ir prieš dešimtį metų čia važinėję, mums lankstantis priimti, žmonės iš okupuotos Lietuvos, nes jie, nors gal ir žymūs kultūrininkai, buvo ne tautos, bet komunistų partijos atstovai. Nedaug padėjo ir mūsų siuntinėliškas bendravimas, tikras artimo meilės gestas, nes komunizmas nežinojo nei artimo, nei bet kokios meilės.

Kandidatai į prezidentus

Lietuvą dabar valdyti yra sunku, tačiau Lietuva savo valdovams pasirinkti turi didelę pretendentų kolekciją. *Kauno tiesa* (1992.01.18) mini galimus kandidatus prezidentūrai užimti – Landsbergį ir Brazauską. Be to, prideda ir Valdą Adamkų. Lietuvos sosto nepamiršo Kazimiera Prunskienė. Sausio 8-10 dienomis ji lankėsi Jekaterinburge, Rusijoje, ir, kaip praneša ta pati *Kauno tiesa*, žinią paėmusi iš rusiško žurnalo *Komersant*, Prunskienė „[...] kritikavo Landsbergį už nacionalizmą ir už rimtas klaidas kadru politikoje. [...] Prunskienės ir jos buvusio pavaduotojo Brazausko populiarumas didėja, ir opozicijos atėjimas į valdžią, ekspremjerės nuomone, ne už kalnų“. [...] „Atgavusi valdžią, Prunskienė prizadėjo suaktyvinti Lietuvos ir Rusijos ryšius tam, kad Lietuva taptų tiltu tarp Rytų ir Vakarų“.

Šalia Prunskienės mūsų kraštu rūpinasi ir KGB generolas Nau-

džiūnas, kuris Maskvos *Pravdai* pareiškė: „... skubu į brangiąją tėvynę Lietuvą dar sykį jos gelbėti“. Reikia neužmiršti, kad į Lietuvą skuba keliauti – taip jis tik prieš mėnesį tarė – Rusijos „liberalios demokratų“ partijos lyderis Vladimiras Žirinovskis. Jo tikslas – sunaikinti Baltijos

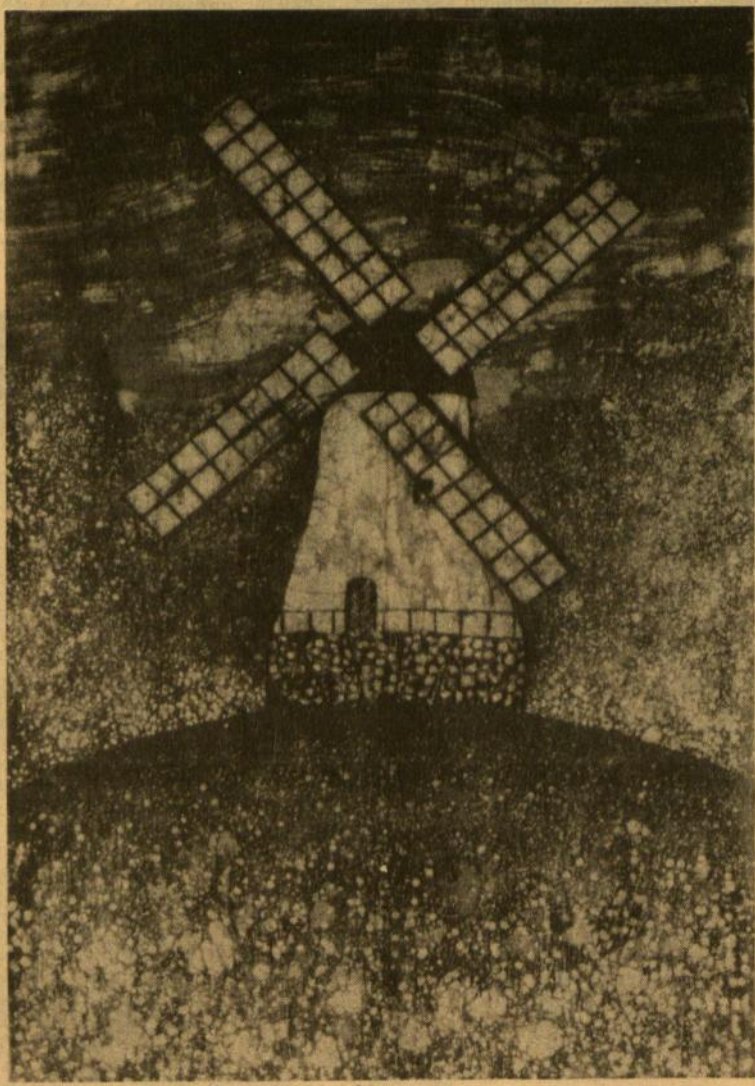
kraštus. Kitas viešas kandidatas į Lietuvos valdovus – Petrapilio televizijoje pagarsėjęs melagis kagebistas Aleksandras Nevzorovas. Taigi Lietuvai kokio nors Mindaugo Antrojo ieškoti nereikės, kaip buvo po Pirmojo pasaulinio karo.

Verta įsidėmėti, kad dabartinė

opozicija, ypač buvę komunistų partijos šulai, įnirusiai ieško artimų ryšių su Rusija. Apie Prunskienę jau girdėjome. Štai kažkoks A. Klimaitis, LDDP narys, šios partijos konferencijoje pareiškė: „Reikia pakeisti konfrontacijos ir įtarumo politiką bendraujant su Rytais, reikia ieškoti padėties Rytų ekonominėje erdvėje. Diktatoriški ir nerealūs reikalavimai išvesti užsienio kariuomenę iš Lietuvos jau pakenkė mūsų valstybės prestižui Vakaruose“ (*Lietuvos aidas*, 1992.01.28) Mums aišku, kad Rusijos kariuomenės buvimas Lietuvoje komunistams yra labai parankus. Toje pačioje konferencijoje Algirdas Brazauskas štai ką pasakė dėl desovietizacijos įstatymo: „Aš manau, kad yra tarptautinės organizacijos, ir į jas kreipsimės, jei šis įstatymas bus priimtas. Nors ir nesinori kompromituoti Lietuvos“ (*Lietuvos aidas*, 1992.01.28) Ar jau pamiršome, kaip jis neseniai kompromitavo Lietuvą, Italijoje lankydamasis?

Į Rytus

Rusizmas yra į narkotikus panašus nuodas. Nors ir suprantama, kad jis yra žalingas, tačiau kai kurie žmonės jame ieško išsigelbėjimo. Jau devyniolikto amžiaus pradžioje keistuoliai ropiečiai Rusiją, charistinės diktatūros ir nukamuoto muzikėlio kraštą, laikė romantiškos mistikos šalimi. Plintant marksizmui, Rusijoje viltasi socialinio teisingumo. Nerasta nei romantikos, nei socialinio teisingumo, nes jų vietoje įsigalėjo nužmonėjimas. Ar ne šiuose rusizmo nuoduose prigirė mūsų korskakai, venčlovos, jurginiai, borutos? Jie nebuvo linke į komunizmo vykdytus žiaurumus, tačiau, pamėgę rusų vykdomiems žiaurumams tylomis pritarė.

Elena Galiūniene

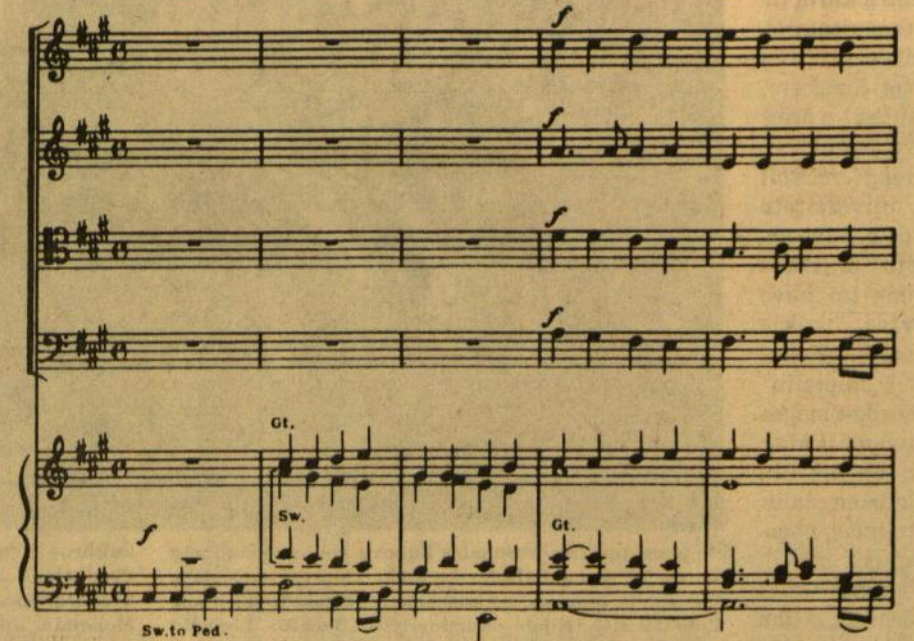
„Gero vėjo“, 1991
Batika, 40" x 30"

Iš šių metų Vasario Sešioliktosios parodos „Dailė '92“, vykusios Čiurlionio galerijoje, Chicago'je, nuo vasario 14 iki 23 dienos.

Friedrich Schiller (1759–1805)

HIMNAS DŽIAUGSMUI

Melody from
Beethoven's Ninth Symphony

Džiaugsmu, kibirkštė iš rojaus,
Tu dievų šventa daga,
Pas tave ateit pamojus,
Trauki dangiška jėga.
Moki tu vėl sutaisyti,
Ką išardo tik mada;
Meilė broliška vėl žydi,
Tavo sparno pridengta.

Choras

Ei, apglėbt jus, milijonai!
Išbučiuoti jus karščiau!
Broliai, virš žvaigždžių aukštai
Tėvą turime malonų.

Kas tikru draugu galėjo
Tapt nelaimėj ar varge,
Šaunią žmoną kas laimėjo,
Tesi džiaugia nūn drauge!
Ar kas pavadint kaip savo
Vieną sielą bent galės!
Tik kas jau nė to negavo,
Liūdnas mus palikt turės.

Choras

Kas pasauly šiam keliauja,
Meilei lai pasizadės!
Lig žvaigždžių ji palydės,
Kur Praamžius viešpatauja.
Gamta savo džiaugsmą lieja,
Visus girdo jo žavais;
Ir gerieji, ir blogieji
Žengia jos puoštais takais.
Davė ji mums meilės gausiai,
Draugą brangų amžinai;
Džiaugias gyviai net menkiausi,
Dievą regi angelai.

Choras

Ar nujausdami Kūrėją,
Milijonai, klumpat jau?
Už visas žvaigždes aukščiau
Jo ieškokit patikėję!

Džiaugsmas amžina spyruoklė,
Kuriam užsukta gamta,
Amžių laikrodžio švytuoklė,
Sukt jo ratams irengta.
Liepia jis gelėms pražysti,
Saulėms skrietį erdvėms,
Ir kurių negal išvysti
Teleskopas, suka jis.

Choras

Kaip dangaus keliu plačiuoju
Skrieja saulės jo džiugiai,
Pergalėn didžin smagiai,
Broliai, takas jūs vingiuoja.
Veidrody šventos teisybės
Mokslu vyrui – jo šypsny.
Jo vardu kalnan dorybės
Kantriai kopia kankiny.
O tikėjimo viršūnė
Puošias vėliava tauria;
Ji net pro grabus, kur trūni,
Regim angelų chore.

Choras

Drašiai ženkit, milijonai,
Laukdami dienų skaisčių!
Tas, kurs teisia virš žvaigždžių,
Skirs jums atpildą malonų.

Vertė ALFONSAS TYRUOLIS.

Vokiečių klasiko Friedrich Schiller (1759-1805) poemos „Himnas džiaugsmui“ tekstą Ludwig van Beethoven panaudojo savo choralinei Devintajai simfonijai. Nugriovus Berlyno sieną 1989 metais amerikiečių muzikas ir kompozitorius a. a. Leonard Bernstein dirigavo triumfiškam Devintosios simfonijos koncertui Berlyne, ta proga chorą pavadinamas „Himnu laisvei“. Lietuvos nepriklausomybės atstatymo paskelbimo diena, 1990 metų Kovo Vienuoliktąja, Devintoji buvo grojama iškilmišė Vilniuje. Tikimasi, o ypač norima Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos pirmininko Vytauto Landsbergio, kad Devintosios atlikimas, kiekvienais metais mums ateityje švenčiant Kovo Vienuoliktąją, taps svarbia Nepriklausomybės atkūrimo šventės tradicija. Beethoven'o choralas, pasidarys Rytų ir Vidurio Europos šalių išsilaisvinimo iš sovietinės imperijos galingu muzikiniu simboliu, pastaruoju metu yra siūlomas būti priimtu kaip visos Europos Bendruomenės oficialus himnas.

Ir dabar Vakaruose, ir dabar lietuvių išeivijoje, ir dabar Lietuvoje dar yra įsikabinusių į tą paslaptį rusizmą. Skandinavai, danams patiems įsijungus, kalba apie Šiaurės-Baltijos kraštą sąjungą, nuo mūsų nesisuka Vakarų Europa, tačiau Prunskienė, Brazauskas ir visi ko-

munistai, skėsdami savo pačių drumzlėse, plaukia ir plaukia į Rytus. Kai rusizmas pats save atras ir įvertins, tik tada jis taps civilizacijos dalimi, o iki šiol jis buvo tik sąrgdinanti bakterija.

Kitas Lietuvą užgriuvęs sunkumas – ten įsivyravusi alkūniamosis, stumdymosi ir šūkalojimo visuomeninė ir politinė veikla. Turime pripažinti, kad tasai jų stilius kai kurias partijas veda į chuliganizmą, bauginantį pusiausvyros praradimu visoje tautoje. Kaip tik šiuo laiku ten vyksta kai kurių partijų trupėjimas, vadams ir vadukams niekinant vieniems kitus.

Skambina Rokas Zubovas

ADEODATAS TAURAGIS

Čikagos muzikos mylėtojams jau žinomi pianistų Roko ir Sonatos Zubovų vardai. Atvykę iš Lietuvos, jie pratęsdė studijas De Paul universitete, vadovaujami profesoriaus D. Paperno. Prieš metus jie surengė koncertą Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje, kurį dedikavo kruvinos sausio 13-osios aukų atminimui. Maždaug prieš mėnesį tame pačiame muziejuje čikagiškiai klausėsi pianistų antrą kartą (ir ta proga koncerto organizatorės Nijolės Martinaitytės buvo pakviesti į jų trečią koncertą, planuojamą... kita žiemą), o prieš keletą dienų – kovo septintą – Rokas Zubovas surengė rečitalį jaukioje DePaul universiteto salėje. Klausytojų, deja, buvo nedaug: universiteto muzikos fakulteto studentams tai buvo „eilinis“ koncertas, kokie rengiami vos ne kasdien (Rokui tai irgi buvo vienas iš „laiptelių“ aukštyn, siekiant muzikos magistro laipsnio), o lietuviams iš Marquette Park'o ir aplinkinių rajonų Čikagos šiaurinė dalis, regis, atrodo kaip tolimas, nepasiekiamas kontinentas...

Koncerte išgirdome net aštuonių autorių kūrinius, tačiau programa buvo gerai apgalvota ir neatrodė marga, „mozaikiška“. Į ją organiškai įsiliejo ir tie keli opusai, kuriuos pianistas ambino Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje. Koncerto pirmoje dalyje buvo atlikta Josef Haydn'o Sonata D-dur ir Johannes Brahms'o Variacijos Handel'io tema, o antroje – Frederic Chopin'o Nokturnas F-dur op. 15/1 ir du etudai op. 25/11-12, Sergei Rachmaninovo etudai paveikslai op. 33/3 ir op. 39/1, Igor Stravinskio etudai op. 7/4 ir Sergei Prokofjevo Penki sarkazmai op. 17. Virš programos klausytojai išprašė pora „bisų“ – tai buvo Broniaus Kutavičiaus Sonatos finalas ir Aleksandro Skriabino etudai op. 8/12. Kaip rodo šis sąrašas, koncerto programa buvo sudėtinga, reikalaujanti nemažos ištvėrmės (tiek solisto, tiek ir klausytojų) bei didelio virtuozizmo. Iš karto pasakysiu, jog Rokas klausytojų neapvylė.

Programos „kertiniu“ akmeniu tapo sudėtingas Brahms'o Variacijos, kurios kompozitorius, paėmęs paprastą Handel'io melodiją, išplėtoja ją iki didingos, monumentalios fugos, tarsi parodydamas, kiek nepanaudotą galimybių slypėjo šioje temoje. Minties glaustumas, variacijų kontrastai ir nenutrūkstamas plėtojimas teikia šiam kūriniui „simfoninį“ skambėjimą – neatsitiktinai pastaruoju metu populiarėja ciklo orkestrinis variantas, kurio autorius – anglų kompozitorius Edmund Rubbra. Zubovas, paisydamas detalių, neišleido iš akių ir „stambaus plano“, dramaturginių linijų, siejančių variacijas vieną su kita, labiau pabrėždamas ciklo monumentalumą.

Visiškai kitomis spalvomis, grakščiai ir preciziškai, suskambo Haydn'o Sonata. Šis kompozitorius dar ir šiandien labiau žinomas savo simfonijomis, kvartetais ir oratorijomis, o iš sonatų klavyriui/fortepijonui (jų per 50!) pianistai paprastai pasirenka vos tris keturias. Stilingai ir įtaigiai paskambinęs vieną iš rečiau girdimų sonatų, Rokas tarsi priminė, koks svarbus šio kompozitoriaus indėlis į fortepininės muzikos raidą.

Ne itin daug šiame koncerte buvo „lyrikos salelių“ – prie jų pirmiausia tektų priskirti Chopin'o Nokturną ir Rachmaninovo kūrinius. Atlikdamas juos, Rokas parodė, kad jam nesvetima ir subtilios lyrikos sfera. Šioje muzikoje (ypač Rachmaninovo opusuose) nemažai „paslėptų“ detalių, polifoniškai persipi-

Po pianistų Roko ir Sonatos Zubovų koncerto šių metų sausio 26 dieną Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje, Chicago'je, pianistai su koncerto rengėjais: (sėdi) Nijolė Vokaitienė, Nijolė Martinaitytė (Balzeko Lietuvių kultūros muziejaus koncertų koordinatore), Marius Prapuolenis, Dalia Anysienė, (stovi) Edvardas Lisauskas, Vida Darienė, Rokas ir Sonata Zubovai, Halina ir Zigmantas Moliejai ir Jurgis Anysas.

nančių balsų, kuriuos pianistas deramai išryškino ir „supynė“. Chopin'o etidų interpretacija, priešingai, pasirodė ne tokia įtikinama: muzikoje, kurioje mintinai žinau kone kiekvieną natą, pasigedau didesnės precizijos, išbalansuoto skambesio. *Forté* epizodai buvo kiek trunkūs, o greituose pasauose pasitaikydavo „nešvarių“ natų. Kaip sakydavo Lietuvos konservatorijos profesorius smuikininkas Aleksandras Livontas, vienam Paganini'o kapričiui gerai išstudijuoti reikia vienerių metų; šią mintį galima būtų pritaikyti ir Chopin'o etidams – analogiškai virtuozizmo viršūnei fortepininėje muzikoje. Tad niekad nebus per daug tuos etidus kartoti ir šliuoti kiekvieną detalę...

Prie koncerto kulminacijos priekščiau Stravinskio ir Prokofjevo pjesių interpretacija. Stravinskio kūryba pats dėstau Lietuvos konservatorijoje ir, drįsčiau manyti, nebologai ją žinau, o štai ankstyvąjį jo etidą išgirdau... pirmą kartą! Nors natos išspausdintos seniai, labai nedaug pianistų šiuos kūrinius skambina, ir manyčiau, dėl to, kad jie labai sunkūs! Šis etudai leido

Povilas Tamulionis

Rokui pademonstruoti puikią „smulkiają“ techniką pačiu gryniausiu jos pavidalu. O Prokofjevo Sarkazmai buvo paskambinti žaismingai, su nemaža ironijos ir grotesko doze. Vis dar nelengva įsivaizduoti, kad išstius dešimtmečius prie jų buvo kliduojama „tarybinės muzikos“ etiketė...

Broniaus Kutavičiaus Sonatos finalas – vienintelis lietuviškas kūrinyš šio koncerto programoje. Atsidūręs tarp Prokofjevo ir Skriabino veikalų, jis nė kiek nenuleido pastariesiems sumanymo originalumu ir virtuozizmo, tik šį kartą daugiau „dirbti“ teko pianisto kairei rankai. Koncertą deramai užbai-

gė Skriabino etudai, kurį pianistai paprastai skambina kiek pakiliau, „trankiau“ – ne veltui jis žinomas kaip „Patetinis etudai“. Rokas greičiausiai jau buvo pavargęs, tačiau ir santūriau pagrota ši muzika skambėjo pakankamai įtikinamai.

Koncertas parodė, kad Rokas Zubovas puikiai žino, ko atvykęs į Čikagą – ne pasižymėti, maloniai praleisti laiką, bet visų pirma atkakliai ir sunkiai dirbti, siekiant užsibrėžto tikslo. Netruks prabėgti metai, ir šeiminis pianistų duetas sugrįš namo. Jų – solistų ir pedagogų – darbas bus labai reikalingas atgimstančiai Lietuvai.

Dievdirbys iš Pasvalio

Čiurlionio galerijoje, Čikagoje, šiuo metu vyksta Povilo Tamulionio, „dievdirbio iš Pasvalio“, kaip jis pats save prisistato, medžio drožinių paroda. Ateinančių šeštadienį, kovo 21 dieną, 7:30 v.v., ši paroda bus atidaryta Lietuvių dailės muziejaus galerijoje, Lemont, Illinois. Čia ji

vyks iki kovo 30 dienos.

Paprašytas ta proga mūsų skaičiuotojus supažindinti su savo kūrybos sritim ir jo paties darbais, Povilas Tamulionis taip pasisakė:

Mieli Amerikos lietuviai,

Jau labai seniai stengiausi pas Jus atvykti su savo skulptūrom, tačiau tai padaryti buvo nelengva. Trukdė patyrimo stoka ir Rytų šalies prieštai.

Norėčiau atkreipti Jūsų dėmesį į tai, kad dalis mano darbų susiję su šventųjų vardais, bet visi darbai yra labai lietuviško būdo, pasakoja apie senąją branginamą Lietuvą, apie mūsų protėvius ir jų pasaulio sampratą. Tačiau jie labai šiuolaikiniai, nes sukurti per pačius sunkiausius Lietuvai metus ir savyje neša labai stiprų tautos likimo pergvenimą, sielvartą dėl patirtų neteisvybių, bet kartu ir šviesų tikėjimą, kad ateis Laisvė.

Šiandien mes jau žinome, kaip viskas įvyko, o tuo metu kiekviena diena kankino nežinia, sunkiu prispaudėju jungu. Kiekvienas darbas, nors ir turintis šventojo varda, neša savy bendražmogišką, humanistinių vertybių, teisybės sieki, tikėjimą gėrio pergale. Pavyzdžiui, „Pieta“ – tai mūsų 1863 metų sukilėlio motina, Medininkų kankinių našlė, sausio tryliktosios motina, ant rankų laikanti savo mylimiausią sūnų.

Šventas Jurgis – gėrio pergalė prieš blogį. Šventoji Barbora tai žmogus, kuris sutiko geriau mirti, tačiau neišsižadėjo savo įsitikinimų. Šventasis Juozapas – tėvo ištikimybės simbolis. Surištą Jėzus Nazaretis – tai Lietuva, penkiasdešimt metų pri-rišta grandinėms prieš sovietines

Nuomonės ir pastabos

JAV LB Kultūros tarybos premijos: kur jos dingio?

Šių metų vasario 17-osios vakarą Vilniaus radijas pranešė: vakar Vasario Šešioliktosios iškilmų proga buvo įteiktos 1991 metų keturios nacionalinės premijos. Kam? Visų neįsidedėjau. Pavardes ir premijų vardus rasime spaudoje. Bet atsimenu – muzikos premijos laureatas yra išėivijos atstovas kompozitorius Jeronimas Kačinskas. Jis yra ir mūsų Lietuvių Bendruomenės Kultūros tarybos premijos laureatas.

Bronius Nainys reportaže apie JAV Lietuvių Bendruomenės 13-osios Tarybos pirmąją sesiją rašo: „[...] Kultūros tarybai net ir sunku suvokti, ką ji iš tikrųjų turi daryti... [...] Visokios premijos tik dar kartą (ar ne!) įrodė, kad tai yra nevykęs išmįslas, kurio reikia atsakyti... [...] Aišku, kad JAV LB Kultūros tarybos vienas iš didesnių uždavinių yra kultūros kūrybos skatinimas išėivijoje, bet tam tikslui reikia paieškoti išmintingesnių priemonių negu premijos“ (*Pasaulio lietuvis*, 1991, Nr. 11/265, p. 13).

Premijų prasmė čia būtų jau primityvus reikalas įrodinėti,

toks kaip įrodinėti duonos, vandens ir oro prasmę. Visi žmonės valgo ir kvėpuoja. Visos tautos savo kūrėjus premijomis pažymi. Tai kaip tik pajėgė, darė ir lietuvių tauta iki komunistinės okupacijos. Sovietinė Lietuva jų turėjo visokioms kūrybos ir gamybos sritims. Ir ne visos jos buvo pašaipos vertos. Dabartinės Lietuvos įvairūs veiksniai irgi premijas steigia ir skiria.

Sunku suprasti, kodėl tik išskirtinai JAV LB Kultūros tarybos premijos taip neįsimtingos, kad jų jau tuojau pat reikia atsakyti. Kai tik klivlandiškė Kultūros taryba su premijų skyrimu išėjo į viešumą per savo įsteigtą tradiciją – Premijų šventes, vienas *Akiračių* išminčius stipriai dėl to riktelėjo. Dabar anoją išmintis bus ir *Pasaulio lietuvių* redaktorių apkrėtusi.

Kultūros taryba šių Premijų švenčių iki šiol yra surengusi vienuolika (klivlandiškė – 8, čikagiškė – 3). Tiek pat kartų bičiuliški *Draugo* kultūrinių lapų redaktoriai Bradūnas ir Liulevičienė paspyrė to priedo skil-

aprašyti. O tai jau bus labai vertinga išėivijos kultūrinės veiklos archyvinė medžiaga.

Dera čia prisiminti to Broniaus Nainio skirsnio kitą premijoms priekaištą. Jis pagrįstas ir įsidedėtinas. Tuometinė Kultūros tarybos pirmininkė Dalia Kučėnienė, perėmusi premijų skyrimą į savo rankas, prieš trejus metus mūsų įsteigtos Žurnalisto premijos skyrimo reikalus pavedė Lietuvių žurnalistų sąjungos pirmininkei Rūtai Klevai Vidžiūnienei. Šioji tvarkėsi taip, kaip jai patiko, užmiršdama, kad premija vis dėlto kaip buvo, taip ir pasiliko viena iš JAV LB Kultūros tarybos premijų. Rūtos Klevos Vidžiūnienės parinkti trys jury komisijos nariai Lietuvių Bendruomenės prestižu irgi visai nesisielojo. Premija lyg tyčia buvo paskirta atkakliausiam Lietuvių Bendruomenės veiklos menkintojui nuo pat jos egzistencijos pradžios. Dalia Kučėnienė tada Lietuvių Bendruomenei blogai pasitarnavo, apdovanodama tą „žurnalistą“ Kultūros tarybos žymeniu.

Dabar ir vėl kažkokie neaiškumai su ta žurnalisto premija. Ji vėl garsinama, bet be vardo. Kienu ji? Jei ne Lietuvių Bendruomenės, tai kam ir kas ją atidavė?

Ir vėl grįžtant į pradžią: kas atsitiko su premijom? Laukiame Kultūros tarybos atsakymo.

Viktoras Mariūnas
Richmond, Ohio

Illinois gubernatoriaus Jim Edgar atstovė Pat Michalski (viduryje) su Povilo Tamulionio medžio skulptūra „Didysis Lietuvos kunigaikštis Kęstutis“, kuri bus pakabinta Illinois gubernatūroje, Springfield'e, kairėje – Povilas Tamulionis, dešinėje – Čiurlionio galerijos Chicago'je direktorius Česlovas Janušas.

Jono Tamulaičio nuotrauka

nelaisvės. Rūpintojėlis tai tautos sielvartas dėl patirtų skriaudų.

Tikiu, kad mano darbai vyresnės kartos žmonėms primins jų vaikystę Lietuvoje, jauniems padės išlaikyti jų lietuviškumą, jų tikėjimą. Noriu Jums pasidžiaugti, kad per praėjusias

šv. Kalėdas mūsų premjeras Gediminas Vagnorius padovanojo mano padarytą vieną skulptūrėlę – „Jėzus iš Nazareto“ garbingiausiam Lietuvos asmeniui, karduiolui Vincentui Sladkevičiui. Illinois gubernatoriaus Jim Edgar priimamajame jo asistentė

Pat Michalski pakabins Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Kęstutis skulptūrą. Būčiau laimingas, kad galėčiau jums padaryt bent vieną gražų lietuvišką kryžių ar skulptūrą.

Povilas Tamulionis
Dievdirbys iš Pasvalio

Dalis Povilo Tamulionio medžio drožinių – „šventųjų“ parodoje, vykstančioje Čiurlionio galerijoje. Paroda bus perkelta į Lietuvių dailės muziejaus galeriją Lemont'e, kur ji bus atidaryta ateinančių šeštadienį, kovo 21 dieną, 7:30 v.v. Jono Tamulaičio nuotrauka